

4. Украина на пути к Европейской интеграции: краткосрочные усилия, но долгосрочные преимущества для АПК // Ведение аграрного бизнеса в Украине. –2014. – С.7–9.

Микола Горлачук

Тернопільський національний економічний університет

ДО ПИТАННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРІОРИТЕТНОСТІ РОЗВИТКУ АГРОСЕКТОРА УКРАЇНИ

З моменту здобуття Україною незалежності на усіх рівнях неодмінно й повсякчасно підкреслюється пріоритетність розвитку українського села.

Попри це, загалом правильні й гарні декларації дуже рідко знаходили своє втілення у реальній державній політиці. Добрі концепції як правило не ставали програмами, а перспективні законопроекти – законами.

За величезним масивом документів – законодавчих актів та їх проектів, політичних та економічних програм – досі не видно системної, цілісної та послідовної державної політики. Відповідно мізерними з цієї точки зору були й результати.

Концепція багатофункціональності сільського господарства, сформована у 2008 році Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), базується на визнанні сільського господарства специфічною сферою економічної діяльності, унікальною за різноманітними суспільними результатами, які вона може продукувати одночасно із виробництвом сільськогосподарської продукції, створюючи суспільні блага нетоварного характеру – екологічні послуги, краси ландшафтів, культурно-історична спадщина тощо. З цього виникає розуміння та необхідність забезпечення пріоритетності сільського розвитку і агропромислового виробництва як відображення їхнього стійкого взаємозв'язку у економічній, соціальній і екологічній сферах.

Пріоритетність розвитку агросфери полягає у тому, що його результат – виробництво не лише продовольства, сировини для харчової та переробної промисловості, останнім часом – енергетичної сировини, а й ряд важливих суспільних благ, на які також зростає попит в сучасному світі, серед яких:

1) продовольча безпека країни, що розглядається як вільний фізичний та економічний доступ усього населення до безпечного продовольства в достатній кількості для задоволення своїх потреб й уподобань в обсягах, необхідних для здорового активного життя;

2) вплив на навколишнє середовище (формування та охорона агроландшафтів, агробіологічного різноманіття, збереження родючості ґрунтів,

охорона земель від негативних явищ природного й техногенного характеру тощо);

3) підтримання життєдіяльності населення на сільських територіях через використання їхніх природних ресурсів для економічної діяльності, що надає засоби для задоволення фізичних, духовних і соціальних потреб;

4) відтворення і розвиток селянства як носія національної ідентичності, хліборобської культури і духовності.

Усвідомлення того, що сільське господарство і сільський розвиток володіють невід'ємною суспільною цінністю повинно нарешті знайти конституційне відображення в найголовнішому Законі України. Лише з таких ціннісних позицій слід оцінювати сучасну ситуацію. Необхідно врахувати досвід європейських країн, які усвідомили високий потенціал сільського розвитку і навчилися його вміло й з високою віддачею використовувати в інтересах держави, суспільства і безпосередньо зайнятих у ньому.

Стратегія вирішення сучасного аграрного питання і надання йому дійсно пріоритетності в розвитку передбачає нині лише два шляхи:

1) підвищення рівня і статусу України як хліборобської країни з глибокими селянськими традиціями житниці Європи та їх закріплення на найвищій конституційній площині з метою реального виведення сільськогосподарського розвитку на державну орбіту;

2) продовження безплідного декларування гасел та лозунгів на тему сільського розвитку та відродження сільського сектора, жоден з яких навіть ще не став предметом зацікавленого наукового обговорення, не кажучи вже про хоч би помітні рухи до цього.

Вітчизняний агросектор потенційно здатний прогодувати 500 млн. населення планети – це як вся територія Європи. Тому пріоритетність сільського розвитку, хліборобської місії України, яка посідає важливе значення у світовому сільськогосподарському та агропромисловому виробництві, у глобальному вимірі міжнародного поділу праці, зрештою має бути закріплено законодавчо як окремий розділ у Конституції України. Відставання у цьому плані від європейських країн вимірюється вже не десятиліттями, а й навіть століттями.

Як приклад, досвід найзаможнішої європейської країни – Швейцарії. Економічне значення тамтешнього сільського господарства незначне – менше 1 % у ВВП країни. Однак, незважаючи на таку маргінальну його роль як економічного фактора, сільське господарство посідає надзвичайно важливе політичне, суспільне й екологічне значення.

Економічно ця протилежність описується як “екстернальність”, іншими словами – зовнішній вплив сільського господарства в суспільстві. Жодна інша галузь економіки Швейцарії навіть наближено не має такого багатоманітного і

значного суспільного значення – як позитивного, так і негативного – як сільське господарство. Тому ще у далекому 1884 році на урядовому рівні швейцарською владою було визначено основні напрямки підтримки сільського господарства, що стало по суті першим кроком у фактичному визнанні пріоритетності його розвитку, а в 1947 році – вони були закріплені у конституції Швейцарії.

Нині конституцією Швейцарії визначено головні аспекти пріоритетного розвитку галузі з метою виконання сільським господарством його суспільних мультифункціональних завдань: від гарантованого забезпечення населення агропродовольством, утримання природних умов життєзабезпечення і культурного ландшафту до децентралізації заселення країни, використовуючи при цьому цільову фінансову підтримку держави для забезпечення доходів сільськогосподарських виробників, стимулюючи дотримання ними екологічних вимог виробництва та охорони навколишнього середовища. Окремою конституційною статтею передбачено науковий, дорадчий і освітній супровід, а також інвестиційне забезпечення цих заходів, що не на словах, а на ділі визначає пріоритетний характер розвитку агросектору Швейцарії.

В нас ж ситуація прямо протилежна – фінансовий результат діяльності сільського господарства України складає в загальній сумі за всіма видами економічної діяльності господарського комплексу країни більше половини і й надалі залишається генератором зростання національної економіки. За останні 10 років питома вага агропромислового виробництва в експорті товарів з України виросла з 11 % до третини. Саме аграрний сектор, а не металургія, як це було на початку незалежності, став головним постачальником валютної виручки в країну, проте й досі залишається відкритим питання про реальне забезпечення пріоритетності його розвитку. Необхідно використовувати аграрний потенціал України з метою впливу на глобальні світові процеси.

Слід констатувати, що нині діючі програми розвитку агропромислового розвитку України базуються на практиці вилучення природних та людських ресурсів у процесі нарощення агропромислового виробництва та персонального збагачення окремих груп аграрно-індустріальної еліти, яка захопила контроль над земельними, матеріальними та фінансовими ресурсами. Це поглиблює процеси соціальної ізоляції сільського населення та абсолютно негативним чином впливає на збереження природних умов сільськогосподарського виробництва, збереження родючості ґрунтів та навколишнє середовище.